

UDK 81'367 Andrić I.
811.163.41:811.111

Primljeno: 15. 05. 2018

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

Младен Пралица

СРПСКЕ НЕОДРЕЂЕНОЛИЧНЕ РЕЧЕНИЦЕ И ЊИХОВИ ЕНГЛЕСКИ КОРЕСПОНДЕНТИ У ПРЕВОДУ РОМАНА НА ДРИНИ ЋУПРИЈА

Рад приказује резултате контрастивне анализе српских неодређеноличних реченица и њихових енглеских кореспондената, што се односи на дефинисање преводних образаца и структура унутар којих се ови облици јављају. У корпусу је регистровано 79 примјера неодређеноличних реченица у српском језику, односно 78 њихових преводних кореспондената у енглеском језику, будући да за један примјер преводац није навео кореспондент (облик „На сва настојања да је одврате од тога“). Утврђена су три типа преводних кореспондената за циљне облике:

1. Активне реченице (у анализи обиљежене симболом ‘S_{they} + V_{act}’) чији је субјекат лична замјеница ‘they’, (нпр. „Кратко су га испитивали“ > ‘They interrogated him curtly’) - ТИП 1;
2. Пасивне реченице (у анализи обиљежене симболима ‘P_t + V_{be-pass}’) чији је субјекат/пацијенс онај облик који је представљао објекат/пацијенс српске неодређеноличне реченице, (нпр. „...јер их на скелу нису примали...“ > ‘...for they were not allowed on the ferry...’) - ТИП 2;
3. Преобликовани/идиоматски преводни кореспонденти (у анализи обиљежени симболима ‘S_{idiom} + V_{act}’, ‘S_{inf} + V_{act}’ и ‘идиоматски израз’), који се односе на одређено реструктурирање реченичних елемената, или употребу неких посредних форми за изражавање безличности, као што је инфинитив, те увођење идиоматских израза, (нпр. „са којим су у касаби често терали шегу“ > ‘who was often the butt of the town’) - ТИП 3.

Кључне ријечи: неодређеноличне реченице; енглески; српски; На Дрини ћуприја; The Bridge on the Drina

1. УВОД

Предмет овог рада, који представља одређени вид контрастивне анализе, јесу неодређеноличне реченице у српском језику и њихови преводни кореспонденти у енглеском језику. За корпус истраживања узет је роман *На Дрини ћуприја*¹ (издање из 2011. Године, НИД Компанија Новости из Београда) и превод романа на енглески језик штампан 2008. године (*The Bridge on the Drina*, издање Завода за уџбенике и наставна средства из Источног Сарајева, у преводу Л. Ф. Едвардса). Из романа су преузете циљне реченичне конструкције и оне чине радни материјал.

Према томе, *задатак рада* је утврђивање начина на који се циљне језичке структуре из српског преводе на енглески језик. Да би се задатак испунио, примијењен је метод *контрастивне анализе*, тј. поређење на основу преводне релације, о чему ауторка С. Кљакић (Клјакіć 2013: 74) пише: „Компаративност се може успоставити проналажењем везе између елемената у језику А и одговарајућих елемената у језику Б. На овај начин могу се идентификовати формално и значењски компатибилни елементи у два језика, тј. кореспонденти два језика“.²

Поменути методологија је у овом раду примијењена тако што су из оригиналног и преведеног текста ексцерпирани неодређеноличне реченице у српском језику и њихови преводни кореспонденти у енглеском језику. Циљни облици су потом груписани у три типа преводних кореспондената, као што је и приказано у одјелјку посвећеном резултатима истраживања.

2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР: НЕОДРЕЂЕНОЛИЧНЕ РЕЧЕНИЦЕ³

Неодређеноличне реченице у српском језику представљају тип безличних реченица, јер се у њима не исказује субјекат, а предикат има облик трећег лица множине. О њиховој структури П. Пипер каже:

¹ Роман је написан 1945. године, а Иво Андрић је 1961. године за ово дјело добио Нобелову награду за књижевност.

² Значење појмова *преводни кореспондент* и *преводни еквивалент* објашњавали су аутори В. Ивир (Ivir 1985: 82), Т. Прћић (Prčić 2005: 170-171) и др.

³ Ове реченице су у литератури на српско(хрватско)м и енглеском језику означене различитим терминима: *реченице с обликом предиката у трећем лицу множине од глагола говорења и саопштавања* (Stevanović 1989), *реченице са уопштеним субјектом* (Стевовић 1974), *конструкције с неодређеним глаголским облицима* (Saavedra 2009), *third person plural impersonal constructions* (Siewierska 2010), *third person plural- impersonals* (Siewierska 2011). Питање терминолошког одређења за ове конструкције у српском језику анализирао је Р. Симић (Simić 1999: 285).

Неодређено-личне реченице су реченице са обавезно изостављеним субјектом⁴ у којима је предикат у облику трећег лица множине (и у мушком роду ако је потребно изразити род), и којима се означава радња која се приписује неименованим лицима (ређе неименованом лицу). Дакле, обавезно семантичко својство изостављеног, али подразумеваног субјекта је 'човек' (Пипер и др. 2005: 600).

Као илустрацију ових реченица, аутор наводи примјере: *Тебе траже, да ли дају плату?* и *Јуче су давали плату*. Што се тиче тог неискazanог, имплицираног субјекта у овим реченицама М. Стевановић (Stevanović 1989: 88) сугерише: „У њима би могао доћи субјекат људи, или именички употребљен придев извесни, или неодређена заменица неки“.

Неодређеноличне реченице се у српском језику употребљавају у сврху *деагентизације*, тј. неизражавања формалног субјекта (у овом случају и агенса), а аутори Ј. Силић и И. Прањковић (Silić i Pranjković 2005: 318) наглашавају погодност ових реченица за изражавање безличности, „посебно кад се има у виду више вршитеља радње, а они нису познати или се из неких разлога не желе именовати“.

Контраиндикације за употребу неодређеноличних реченица разматрао је П. Пипер, који је закључио да се њихова употреба избјегава „ако је из контекста или говорне ситуације врло јасно да је вршилац радње једно лице, као и то које је то лице“ (Пипер и др. 2005: 601).

Превођење неодређеноличних реченица није у обрађеној литератури посебно анализирано, ако се изузме краћи дио рада Л. Спалатина, са примјерима: *Звали су га Џо- He was called Jo, Кметове су тукли- The serfs were beaten, На Кавказу дуго живе- They live long in the Caucasus* (Spalatin 1973: 125-127). Сем наведених, један примјер циљних структура забиљежен је и код аутора Д. Суботића и Н. Форбса⁵.

У складу с наведеним, хипотеза овог рада је да се неодређеноличне реченице преводе на енглески језик на два начина:

- 1) активном реченицом чији је субјекат лична замјеница *they*;
- 2) пасивном реченицом, чији је субјекат онај облик који је представљао објекат српске неодређеноличне реченице.

⁴ У вези с неискazивањем субјекта у овим реченицама, ауторка Д. Сааведра (Saavedra 2009: 74) констатује да се оне употребљавају „без аканта за субјект“.

⁵ *Воле га- They like him/He is liked.* (Subotić i Forbes 1918: 196).

3. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживањем корпуса идентификовано је 79 примјера неодређеноличних реченица у српском језику, односно 78 њихових преводних кореспондената у енглеском језику, будући да за један примјер преводаца није навео кореспондент (облик *На сва настојања да је одврате од тога*). Приказ и анализа тих реченица обухватиће:

- 1) навођење инфинитива глагола од којег је грађен циљни облик, а затим и одређивање његовог глагоског вида, рода и времена;
- 2) структуралну анализу и модел превода циљне конструкције, у којој ће се користити следећи симболи:
 - ‘P_{з.л.мн.м.р}’ за предикат реченице у српском језику, при чему је глагол употребљен у облику трећег лица множине мушког рода;
 - ‘Pt’ у реченици на српском, односно ‘Pt’ у реченици на енглеском језику за појам у семантичкој улози пацијенса;
 - ‘да’ за зависну реченицу у српском језику која служи као глаголска допуна;
 - ‘S_{they}’ за субјекат енглеске реченице у виду личне замјенице *they*;
 - V_{act}’ за енглески глагол употребљен у облику актива;
 - ‘V_{be-pass}’ за енглески глагол употребљен у облику пасива;
 - ‘S_{one}’ за облике који представљају субјекат енглеске безличне реченице у виду лексеме *one*;
 - ‘S_{idiom}’ за облике који представљају субјекат енглеске реченице који је успостављен као резултат идиоматског превођења српских неодређеноличних реченица;⁶
 - ‘S_{inf}’ за субјекат енглеске реченице у виду неличног глаголског облика *инфинитива*.
 - ‘ТИП 1’ за енглеску активну реченицу чији је субјекат лична замјеница *they*;
 - ‘ТИП 2’ за енглеску пасивну реченицу чији је субјекат/пацијенс онај облик који је представљао објекат/пацијенс српске неодређеноличне реченице;
 - ‘ТИП 3’ за енглеску реченицу која представља идиоматски преводни кореспондент српске неодређеноличне реченице.

⁶ Кључну улогу у реализацији замјенице или именице у функцији овог типа субјекта има контекст.

Да би праћење примјера било јасно и једноставно, износимо неколико напомена типографско-техничке природе:

- Примјери су нумерисани тако да се односе на циљне облике глагола (треће лице множине мушког рода), који су унутар анализираних реченица написани косим словима;
- Косим словима су написани и инфинитиви глагола од којих су грађени циљни облици;
- Ако се унутар анализираних реченица нађе више од једног циљног облика, биће нумерисани по принципу *број (1), број (2)*... као у случају примјера *1, 2, 10, 11, 12, 13*. итд.
- Уз сваки примјер циљног облика и његовог преводног кореспондента наведене су и странице корпусних текстова са којих је извршено ексцерпирење, нпр. (с. 10) : (р 24).

3.1. ТИП 1 преводне кореспонденције - примјери из корпуса

1, 2.

Тако су Радисава *изненадили* и *удавили* на спавању... (с. 10)

Then they took Radisav by surprise and drowned him while he was asleep... (р. 24)

Изненадити- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

$P_t + P_{3.л.мн.м.р.} > S_{they} + V_{act} + P_t > \text{ТИП 1}$

Удавити- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

$P_t + P_{3.л.мн.м.р.} > S_{they} + V_{act} + P_t > \text{ТИП 1}$

3.

...у крају из којег су га некад *одвели*. (с. 18)

...in the country when they had once brought him. (р. 35)

Одвести- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

$P_t + P_{3.л.мн.м.р.} > S_{they} + V_{act} + P_t > \text{ТИП 1}$

4.

У појати су *наложили* живљу ватру... (с. 37)

In the stable they built up a big fire... (р. 56)

Наложити- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

$P_t + P_{3.л.мн.м.р.} > S_{they} + V_{act} + P_t > \text{ТИП 1}$

5.

...на местима на којима *истерују* правду... (с. 39)

...in places where one extracts the truth... (p. 59)

Истеривати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{one}+V_{act} + Pt > ТИП 1

6.

Кад су Радисаву *наредили* да легне... (с. 42)

When they ordered Radisav to lie down... (p. 62)

Наредити- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

7.

Кратко су га *испитивали*. (с. 83)

They interrogated him curtly. (p. 108)

Испитивати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

8.

Тражили су да каже ко је... (с. 83)

They demanded who he was... (p. 108)⁷

Тражити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

9.

...где су управо *били везали* онога сулудог старца... (с. 86)

...where they had just bound the half-witted old man... (p. 112)

Везати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме:

плусквамперфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

10, 11, 12, 13.

Подизали су баракe, *крчили* и *садили*, *мењали* изглед читавих брежуљака. (с. 140)

⁷ При успостављању овог преводног кореспондента дошло је до појаве *elitse*, будући да је изостављен превод фрагмента са глаголом *казати*.

They put up barracks, cleared waste land, planted and changed the appearance of whole hills. (p. 175)

Подизати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

Крчити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

Садити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

М(и)ењати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

14.

О томе су им *говорили* и у војсци... (с. 164)

They had told him that when he had been in the army... (p. 202)

Говорити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

15.

Кад су ... *увели* Федуна... (с. 166)

When ... they brought Fedun... (p. 204)

Увести- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

16.

Из њезине куће су му *носили* храну и преобуку. (с. 169)

They had brought him food and clothing from her house. (p. 207)

Носити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

17, 18, 19.

Њу су после *одвели* у Конак, *били су је* и *претили* јој... (с. 170)

Then they had taken her to the konak, beaten and threatened her... (p. 209)

Одвести- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

Бити (некога)- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + ПЗ.л.мн.м.р. > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

Пријетити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + ПЗ.л.мн.м.р. > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

20, 21.

Дали су му доручак ... затим *наредили* да спреми личне ствари... (с. 172)

They gave him breakfast ... and ordered him to pack up his personal effects... (p. 211)

Дати- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг.вријеме: перфекат

Пт + ПЗ.л.мн.м.р. > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

Наредити- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + ПЗ.л.мн.м.р. > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

22.

То су ... *палили* крваву сламу... (с. 174)

There ... they were burning the bloodstained straw... (p. 214)

Палити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + ПЗ.л.мн.м.р. > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

23.

Овдје мени *дају* неке отрове... (с. 184)

They are giving me some sort of poison... (p. 229)

Давати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + ПЗ.л.мн.м.р. > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

24.

Трују ме... (с. 184)

They are poisoning me... (p. 229)

Тровати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + ПЗ.л.мн.м.р. > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

25.

...док је не *позову*. (с. 186)

...until they called her down. (p. 231)

Позвати- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент
Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

26.

Тако су почели да збијају шалу с њим. (с. 195)

So they began to tease him... (р. 242)

Почети + (да + збијати)- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме:
перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

27.

...путовање о коме му ... *говоре*... (с. 203)

...voyage of which they had spoken... (р. 251)⁸

Говорити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

28.

Измислили су чак и причу... (с. 211)

They even told a story... (р. 260)⁹

Измислити- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

29.

...и да је *дирнули нису*, трајало би... (с. 212)

Even if they had not touched it, it would last... (р. 262)

Дирнути- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

30, 31.

...као што је данас *поправљају*, тако ће је сутра *рушити*... (с. 212)

What they repair today they will tear down again tomorrow. (р. 262)

Поправљати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

⁸ Још један примјер *ellipse*: унутар овог кореспондента изостављен је превод једног конституента - облика му (датив личне замјенице он)

⁹ Сматрам да преводни еквивалент у овом примјеру није прецизан. Наиме, преводилац је срп. глаголу *измислити* за еквивалент додијелио енгл. глагол *tell*, а не у овом значењу уобичајенији глагол *make up*.

Рушити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: футур
Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

32.

...а нас опет нико ништа не пита, него нам *дају* неке пушке... (с. 301)

...and once again no one asks us anything, but only gives us rifles... (p. 359)

Давати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{one}+V_{act} + Pt > ТИП 1

33.

Тамо доле, изгледа, *певају*. (с. 332)

Down below there, it seemed, they were singing. (p. 394)

П(ј)евати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

34, 35, 36, 37, 38, 39.

...*чистили* су је, *дотеривали*, *поправљали* у темељима, водовод су кроз њу *спровели*, електрику на њој *запалили*, и онда су то све једног дана *дигли* у лагум... (с. 332)

... they had cleaned it, embellished it, repaired it down to its foundations, taken the water supply across it, lit it with electricity and one day they blown it all into the skies... (p. 394)

Чистити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

Дот(ј)еривати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

Поправљати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

Спровести- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

Запалити- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

Дићи- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

40, 41.

Од најтврђег и најтрајнијег *почели су* да одбијају, од бољег *узимају*. (с. 332)
They had begun to attack even the strongest and most lasting of things, to take things away even from God. (p. 395)

Почети + (да + одбијати)- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

Узимати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{they}+V_{act} + Pt > ТИП 1

3.2. ТИП 2 преводне кореспонденције - примјери из корпуса

1.

...јер их већ прве недеље *носе* у цркву на крштење. (с. 7)

...for they were always taken across in their first week to be christened. (p. 22)

Носити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{be-pass} > ТИП 2

2.

Децу су *узидали*. (с. 8)

The children were walled into the pier. (p. 23)

Узидати- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{be-pass} > ТИП 2

3.

...кад су га туда *провели*... (с. 15)

...when he was being taken along... (p. 30)

Провести- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{be-pass} > ТИП 2

4.

...да ... још једном угледају ... главу детета које им *одводе*... (с. 17)

...to see once again ... the heads of the children, who were being taken from them.
(p. 32)

Одводити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{be-pass} > ТИП 2

5.

...јер их на скелу *нису примали*... (с. 18)

...for they were not allowed on the ferry... (p. 33)

Примати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{be-pass} > ТИП 2

6.

...је свет дуго времена мислио да ће мост *градити* од дрвета. (с. 22)

...for long the people thought that the bridge would be built of wood. (p. 38)

Градити - глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: футур

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{be-pass} > ТИП 2

7.

И сам Абидага је ... наређивао да јој *уделе*. (с. 30)

Even Abidaga himself ... ordered that she be given alms. (p. 48)

Уд(и)елити- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{be-pass} > ТИП 2

8.

...као да га жива *набијају* на колац... (с. 32)

...as if he were already placed alive upon the stake... (p. 50)

Набијати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{be-pass} > ТИП 2

9.

...умало да их *нису ухватили*. (с. 38)

...they had nearly been caught. (p. 57)

Ухватити- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{be-pass} > ТИП 2

10.

...на местима на којима ... *муче* жива човека... (с. 39)

...in places where ... a living man is tortured... (p. 59)

Мучити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{be-pass} > ТИП 2

11.

...али да га *не муче* преко мере... (с. 40)

...but he should not be tortured beyond endurance... (p. 59)

Мучити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{be-pass} > ТИП 2

12.

...а он је одговарао и на оно што га *нису питали*, слободно и отворено... (с. 83)

He replied freely and openly, even to the questions that had not been asked him... (p. 108)

Питати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{be-pass} > ТИП 2

13.

Неко од њих је већ видео себе како га *одводе*... (с. 131)

Some of them had already seen themselves carried away... (p. 167)

Одводити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{pass} > ТИП 2

14.

...те га *дигоше* са Босне. (с. 158)

...and he was recalled from Bosnia. (p. 195)

Дигнути- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: аорист

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{pass} > ТИП 2

15, 16

...*раставили* су их и *почели* да саслушавају одвојено. (с. 165)

...they were separated and questioned. (p. 204)

Раставити- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{pass} > ТИП 2

Почети + (да + саслушавати)- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{pass} > ТИП 2

17.

... Јакова, кога су... *ухватили*... (с. 170)

... *Jakov who has...been caught*... (р. 209)

Ухватити- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{pass} > ТИП 2

18.

...свако пиће које му *донесу*... (с. 184)

...*every drink brought to him*... (р. 229)

Дон(и)ети- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{pass} > ТИП 2

19.

...у води у коју су је *положили*... (с. 210)

...*by the waters in which it had been placed*... (р. 259)

Положити- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{pass} > ТИП 2

20.

Ту му *доносе* и ручак. (с. 211)

There his lunch was brought to him. (р. 261)

Доносити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{pass} > ТИП 2

21.

...*почеше* да граде утврђења. (с. 227)

Fortifications began to be built. (р. 279)

Почети + (да + градити)- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: аорист

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{pass} > ТИП 2

22.

...јер је навикао да га *слушају*... (с. 251)

...*for he was accustomed to be listened*... (р. 306)

Слушати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{pass} > ТИП 2

23.

Свуда су их *виђали*... (с. 258)

They were to be seen everywhere... (p. 314)

Виђати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{pass} > ТИП 2

24.

...*служе* му кафу са сахарином. (с. 271)

His coffee was served with saccharine... (p. 327)

Служити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{pass} > ТИП 2

25.

...па да је *секу* на комаде. (с. 293)

...even if she were to be cut to pieces. (p. 351)

С(ј)ећи- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{pass} > ТИП 2

26.

...однекуд *донесоше* сто са две столице... (с. 303)

...a table was brought and two chairs... (p. 361)

Дон(и)ети- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: аорист

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{pass} > ТИП 2

27.

...наредићу да те везана *одведу* у затвор... (с. 304)

I will give orders for you to be bound and taken to prison... (p. 362)

Одвести- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > Pt + V_{pass} > ТИП 2

3.3. ТИП 3 преводне кореспонденције - примјери из корпуса

1.

...дело због кога га *воде* на губилиште. (с. 41)

...the deed which now brought him to execution. (p. 61)

Водити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент
Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{idiom}+V_{act} + Pt > ТИП 3

2.

С мора су мајсторе *доводили*. (с. 57)

From the sea came master masons. (p. 80)

Доводити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{idiom}+V_{act} > ТИП 3

3.

Неки Мурат...са којим су у касаби често *терали* шегу... (с. 62)

A certain Murat...who was often the butt of the town... (p. 85)

Т(ј)ерати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > идиоматски израз > ТИП 3

4.

На проширеном зараванку *вежбали* су по вас дан војнике... (с. 141)

Soldiers drilled all day on the open space... (p. 177)

В(ј)ежбати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме:
перфекат

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{idiom}+V_{act} > ТИП 3

5,6.

Боље да нам кажеш сада све што знаш, него да *иститују* и *муче* Јакова... (с. 170)

It would be better for you to tell us all you know than for us to question and torture
Jakov... (p. 209)

Испитивати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > V_{inf} + Pt > ТИП 3

Мучити- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > V_{inf} + Pt > ТИП 3

7.

...знак да девојку *изведу*... (с. 171)

...a sign to send the girl away... (p. 210)

Извести- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > V_{inf} + Pt > ТИП 3

8.

...што *дирају* у ћуприју... (с. 212)

...of their interfering with the bridge... (p. 262)

Дирати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > идиоматски израз > ТИП 3

9,10.

На сва настојања да је *одврате* од тога и *тргну* из летаргије... (с. 277)

To all suggestions made that she should awake from the lethargy... (p. 333)

Одвратити- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > НИЈЕ ПРЕВЕДЕНО

Тргнути- глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > S_{idiom}+V_{act} > ТИП 3

11.

...како руку *не скидају* са ћуприје... (с. 332)

...they had always been concerning themselves with the bridge... (p. 394)

Скидати- глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

Пт + П_{3.л.мн.м.р.} > идиоматски израз > ТИП 3

4. ЗАКЉУЧАК

У теоријском дијелу овог рада изнесена је дефиниција: „неодређено-личне реченице су реченице са обавезно изостављеним субјектом у којима је предикат у облику трећег лица множине (и у мушком роду ако је потребно изразити род)“ (Пипер и др. 2005: 600). Анализом корпуса идентификовано је 79 таквих облика, односно 78 преводних кореспондената у енглеском језику, будући да преводилац није одредио кореспондент за једну реченицу. У питању је сложени облик *На сва настојања да је одврате од тога и тргну из летаргије...* за који је преводилац одредио кореспондент *To all suggestions made that she should awake from the lethargy...* Дакле, иако изворни текст садржи два глагола, преводилац је изоставио да преведе конструкцију с глаголом *одвратити*, а превео је конструкцију с глаголом *тргнути* (ТИП 3 кореспонденције). Сматрамо да се преводилац одлучио на поменуто рјешење како би превод учинио концизнијим.

Преглед неких глаголских особина за анализиране облике може се представити на следећи начин:

- глаголски вид: 48 облика грађено је од несвршених глагола, 31 облик грађен је од свршених глагола,
- глаголски род: свих 79 облика грађено је од прелазних глагола,
- глаголско вријеме: 46 облика у перфекту, 27 облика у презенту, 2 облика у футуру, 1 облик у плусквамперфекту, 3 облика у аористу.

Упоређивањем хипотеза о превођењу циљних конструкција на енглески језик и резултата добијених анализом корпуса, установљени су следећи типови и број преводних кореспондената:

- 41 (52,56 %) активна реченица (у анализи обиљежене симболом $S_{they} + V_{act}$) чији је субјекат замјеница *they* (у два случаја замјеница *one*) - ТИП 1;
- 27 (34,61 %) пасивних реченица (у анализи обиљежене симболима $Pt + V_{be-pass}$) чији је субјекат/пацијенс онај облик који је представљао објекат/пацијенс српске неодређеноличне реченице - ТИП 2;
- 10 (12,82 %) преобликованих/идиоматских преводних кореспондената (у анализи обиљежени симболима $S_{idiom} + V_{act}$, $S_{inf} + V_{act}$ и *идиоматски израз*), који се односе на одређено реструктурирање реченичних елемената, или употребу посредних форми за изражавање безличности, као што је *инфинитив*, те увођење идиоматских изрази - ТИП 3.

Дакле, спроведена анализа показала је да српским неодређеноличним реченицама најчешће кореспондирају енглеске активне реченице чији је субјекат лична замјеница *they* (ТИП 1), а уз њих и пасивне реченице чији је субјекат/пацијенс онај облик који је представљао објекат/пацијенс српске неодређеноличне реченице (ТИП 2). Оваква претпоставка изнијета је и у хипотези, али исход који није био очекиван јесте појава немалог броја преобликованих/идиоматских преводних кореспондената (ТИП 3). С тим у вези, намеће се закључак да *контекст* има кључну улогу у реализацији појединих конституената, што смо видјели и при објашњавању успостављања субјекта *S_{idiom}* (поглавље 3 у овом раду).

Исто тако, приликом постављања хипотезе нисмо очекивали појаву замјенице *one* унутар кореспондената ТИПА 1, а то је забиљежено у два случаја (примјери 5 и 32). Потенцијално објашњење ове појаве лежи у чињеници да замјеница *one* има неодређенолично значење чак и више од неререференцијално употребљене замјенице *they*.

Будући да превођење српских неодређеноличних реченица на енглески језик није у обрађеној литератури посебно анализирано, аутор настоји да резултатима овог истраживања пружи свој допринос на пољу транслатологије које до сада није довољно проучено. Исто тако, аутор се нада да је овим радом иницирао и настанак додатних истраживања на задату тему, како би се још потпуније дефинисали енглески преводни кореспонденти за српске неодређеноличне реченице.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ivir, Vladimir (1985), *Tehnika i teorija prevođenja*, Centar 'Karlovačka gimnazija' - Zavod za izdavanje udžbenika, Sremski Karlovci - Novi Sad
2. Kljakić, Snežana (2013), „Kontrastivna analiza glagola hodanja u engleskom i srpskom jeziku“, *Prilozi proučavanju jezika*, 44, 73-86.
3. Malchukov, Andrej, Anna Siewierska (ed.) (2011), *Impersonal Constructions: A cross-linguistic perspective*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam - Philadelphia
4. Пипер, Предраг, и др. (2005), *Синтакса савременог српског језика: Проста реченица*, Институт за српски језик САНУ/Београдска књига, Београд, Матица српска, Нови Сад
5. Prčić, Tvrtko (2005), *Engleski u srpskom*, Zmaj, Novi Sad
6. Saavedra, Dimka (2009), “Deagentivnost sintaktičkih konstrukcija u hrvatskome jeziku“, *Suvremena lingvistika*, 35.67, 69-85.
7. Siewierska, Anna (2010), “From 3ptl-to passive : incipient, emergent and established passives”, *Diachronica: International Journal for Historical Linguistics*, 27 (1). 73-109.
8. Silić, Josip, Ivo Pranjković (2005), *Gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb
9. Simić, Radoje (1999), *Osnovi sintakse srpskog jezika*, Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika, Beograd
10. Spalatin, Leonardo (1973), “Some Serbo-Croatian equivalents of the English passive”, In: Filipovic, Rudolf et al. (eds.), *The Yugoslav Serbo-Croatian-English Contrastive Project* 8, 115-131.
11. Stevanović, Mihailo (1989), *Savremeni srpskohrvatski jezik II. (Gramatički sistemi i književnojezička norma)*, Naučna knjiga, Beograd

12. Стевовић, Игрутин (1974), „Безлично предикативно име - у безличним реченицама номиналног типа“, *Анали Филолошког факултета у Београду*, 11, 319-355.
13. Subotić, Dragutin, Nevill Forbes (1918), *Serbian Grammar*, The Clarendon Press, Oxford (<http://www.archive.org/details/serbiangrammar00suborich>, приступљено 1. 4. 2018.)

ИЗВОРИ

1. Андрић, Иво, (2011), *На Дрини ћуприја*, НИД Компанија Новости, Београд
2. Andrić, Ivo, (2008), *The Bridge on the Drina*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Sarajevo

SERBIAN THIRD PERSON PLURAL- IMPERSONALS AND THEIR ENGLISH CORRESPONDENTS IN THE TRANSLATION OF THE NOVEL THE BRIDGE ON THE DRINA

Summary:

This paper presents the results of a contrastive analysis of Serbian third person plural- impersonals and their English correspondents. Its aim is to define translational patterns and structures within which these forms occur. A total of 79 examples of Serbian third person plural- impersonals were registered in the corpus (Ivo Andrić's novel *Na Drini Ćuprija*), and there were 78 structures representing their correspondents found in the English translation (*The Bridge on the Drina*), since one structure had not been translated („Na sva nastojanja da je odvrte od toga”). It was discovered that Serbian third person plural- impersonals were transferred into three types of translational correspondents:

1. Active sentences (formulated as ‘S_{they} + V_{act}’) with subjects in the form of personal pronoun ‘they’, (e.g. „Kratko su ga ispitivali“ > ‘They interrogated him curtly’) - TYPE 1;
2. Passive sentences (formulated as ‘Pt + V_{be-pass}’) with subjects in the form representing object-patient in the original Serbian structure, (e.g. „...jer ih na skelu nisu primali...“ > ‘...for they were not allowed on the ferry...’) - TYPE 2;
3. Forms of idiomatic translation (formulated as ‘S_{idiom} + V_{act}’, ‘S_{inf} + V_{act}’, and ‘idiomatic translation’), which refer to changing the structure of an original Serbian sentence, (e.g. „sa kojim su u kasabi često terali šegu“ > ‘who was often the butt of the town’) - TYPE 3.

Key words: third person plural-impersonals; English; Serbian; *Na Drini Ćuprija*; *The Bridge on the Drina*

Adresa autora

Authors' address

Младен Пралица

ЈУ ОШ „Десанка Максимовић“, Трн-Лакташи

Република Српска

Босна и Херцеговина

pralicam@blic.net

